

• evaluarea activității didactice de către studenți este un aspect esențial al procesului de evaluare și asigurare a calității educaționale [4]; aplicarea fișei de evaluare destinată identificării opiniilor și sugestiilor studenților reprezintă un feed-back pentru îmbunătățirea activității cadrelor didactice, mergând spre un management al calității performant în USEFS.

Considerăm benefică pentru universitate desfășurarea procesului de evaluare anuală a satisfacției membrilor comunității academice. Acest proiect permite realizarea unei monitorizări interne continue și eficace, cu identificarea facilă a posibilității de ameliorare a serviciilor conexe universității noastre. Procesul de evaluare reprezintă totodată și o dovadă sustenabilă pentru faptul că universitatea este interesată de opinia tuturor membrilor săi, le oferă acestora oportunitatea de a se exprima direct în legătură cu toate aspectele legate de mediul universitar.

Referințe bibliografice:

1. Brătianu C. *Evaluarea procesului de învățământ de către părțile interesate. În: Ghidul calității în învățământul superior, Editura Universității din București: 2004, p.50-58*
2. Dinu E. *Evaluarea satisfacției consumatorilor. Tribuna Economica, v.15, nr.50, 2004, p.49*
3. *European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA Report on Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, Helsinki, Finland: 2009.*
4. Iliș L. *Managementul calității totale. Ed. Dacia, Cluj-Napoca: 2003.*
5. Popescu S. *Ghidul calității în învățământul superior. Editura Universității din București: 2004.*
6. Voiculescu F. *Analiza resurse – nevoi și managementul strategic în învățământ. București: Editura Aramis, 2004, p. 31, 56-62.*

FORMAREA POZIȚIEI SOCIAL-ACTIVE A TINERILOR CU DIZABILITĂȚI PRIN INCLUZIUNEA ÎN MEDIUL UNIVERSITAR

Cebotaru Nina, Cociurca Petru,

Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *In this article are tackled issues regarding the social position of students with disabilities as a prelude for their professionalization and social integration, without which it is impossible the socio-professional integration after graduation. In order to obtain the expected result of the social adaptation in the academic environment of young persons with disabilities are developed ways of communication training, development of social activism among students with disabilities - students without disabilities; students with disabilities - administrative staff, teachers, non-teaching staff; students with disabilities - multidisciplinary team; students with and without disabilities from various educational institutions etc.*

Keywords: *disability, resistance and barriers, academic environment, accessibility, educational and social inclusion.*

Introducere. Pentru a da persoanelor cu dizabilități posibilitatea să trăiască independent și să participe deplin la toate aspectele vieții este necesar de a lua măsuri adecvate pentru a asigura acestor persoane accesul, în condiții de egalitate cu ceilalți dezvoltându-le activismul social; eliminarea obstacolelor și a barierelor față de accesul deplin în viața socială.

Dizabilitatea constituie un subiect pe care nu mulți se încumetă să îl abordeze, datorită complexității și provocărilor deosebite pe care le ridică din punct de vedere al armonizării legislative, instituționale, dar mai cu seamă din perspectiva incluziunii sociale.

Scopul cercetării: identificarea modelelor de educație incluzivă a tinerilor cu dizabilități,

modalităților de implicare a studenților cu CES în viața socială activă, dificultăților și barierelor în accesul la formare a persoanelor cu dizabilități pentru acoperirea informațiilor necesare în analiza calitativă relevantă pentru domeniul dizabilității din perspectiva formării profesionale și prevenirea excluziunii sociale.

Mediul educațional oferă oportunități excelente pentru formarea la tinerii cu dizabilități a deprinderilor de socializare și participare susținută la viața comunității în care trăiesc și activează. În cazul studenților cu dizabilități poziția socială activă face parte din programul de profesionalizare și integrare socială; fără ea este imposibilă angajarea și activarea cu succes în câmpul muncii după absolvirea facultății. [2]

La această categorie de tineri formarea deprinderilor de socializare presupune interacțiunea dintre cel puțin doi factori ai constructului social: 1) studentul în persoană și 2) institutele sociale. Relaționarea dintre acești doi factori este cu atât mai complicată, cu cât ambii se află în continuă schimbare, evoluție și interdependență.

Modalitățile de implicare a studenților cu dizabilități în viața socială activă sunt diverse, însă luate în ansamblu acestea urmăresc formarea unei poziții civice active, a unei atitudini de interes sporit față de tot ce se întâmplă în jur, față de căile de ameliorare a situației. Nouă ne pasă! – acesta ar fi sloganul-cheie în activitatea socială a studenților în general, cu și fără dizabilități.

Este foarte important ca studenții să se implice în activitatea de voluntariat, să se asocieze pe principiile intereselor comune, ale apartenenței la un grup ocupațional. În acest context, se impune fondarea în fiecare instituție de învățământ de tip incluziv a echipelor de intervenție urgentă în caz de forță majoră, de ajutor reciproc, indiferent de caracterul solicitărilor – de consiliere, de asistare, de protecție, de informare etc. [7, 8]

În cazul studenților cu dizabilități experiența altor țări demonstrează eficiența grupurilor de acțiune formate chiar din această categorie de tineri, după principiul „Ajută-te pe tine însuși!”. De regulă, studenții cu dizabilități își cunosc cel mai bine problemele, de aceea și soluțiile apar mai repede. Grupele constituite în bază de voluntariat în niciun caz nu vor substitui echipele de specialiști (de profil sau multidisciplinare), ci doar le vor sesiza în caz de necesitate asupra problemelor prioritare, le vor media contactul cu persoanele care necesită un anumit gen de asistență.

Membrii unor astfel de grupuri de într-ajutorare învață să fie utili, să pună umărul atunci când este necesar, să nu rămână indiferenți la problemele celor de alături, să ceară ajutor unui profesionist dacă nu se descurcă singuri, să-și gestioneze rațional timpul afectat studiilor, odihnei, activității sociale. Cu alte cuvinte, ei învață să trăiască și să activeze în societate, pentru oameni și cu ajutorul oamenilor. Sunt principii de bază ale socializării, valabile în cazul persoanelor cu dizabilități, la fel ca și în cazul celor fără deficiențe. Cele mai de preț avantaje ale socializării sunt acumularea unor experiențe comune cu alte persoane de acordare a sprijinului celor ce au nevoie de el; completarea cunoștințelor cu noi informații utile; satisfacția în urma recunoștinței și a feed-back-ului pozitiv; creșterea stimei de sine, a încrederii în forțele proprii și în propria valoare. [1]

Practicile incluzive presupun relaționarea permanentă a studenților din diferite categorii în numele unei cauze comune. Această inter-relaționare stimulează comunicarea la nivel verbal, afectiv și intuitiv; schimbul reciproc de competențe, cunoștințe, abilități, informații, ceea ce contribuie, în ultimă instanță, la obținerea finalităților scontate. Activând într-o echipă mixtă, studenții cu dizabilități învață să distingă valorile și nonvalorile din relațiile

interumane, capătă deprinderi de a judeca despre oameni nu după aspectul fizic sau după alți factori superficiali, ci după fapte.

Comunicarea este vitală pentru persoanele care aspiră la un parcurs social ascendent. Prin comunicare și dialog interesat are loc schimbul de informație cu sens dublu. Este o situație când fiecare dintre subiecții implicați în acest proces are de câștigat – cunoștințe, experiență, trăiri emoționale intense și inedite, modele comportamentale și de gândire, convingeri, prezență de spirit, respect pentru cei de alături și pentru sine etc. Prin prisma avantajelor sale certe, comunicarea se înscrie în lista priorităților pe care fiecare persoană decisă să persevereze pe calea formării continue trebuie să le urmeze. Iată de ce comunicarea este atât de importantă pentru tinerii cu dizabilități din mediul universitar.

Capacitatea de a relaționa cu cei din jur, de a întreține o discuție, de a obține, prin comunicare directă, informația de care ai nevoie și de a transmite informația pe care oamenii o așteaptă de la tine nu întotdeauna este un dat nativ, ci poate fi cultivată, formată prin exersare continuă. Din acest punct de vedere, pentru persoanele cu dizabilități comunicarea constituie un instrument eficient de integrare socială și de stabilire a contactelor interpersonale. Or acestea pot fi benefice doar dacă sunt de calitate, cantitatea exagerată a contactelor interpersonale fiind un factor negativ, care nu permite focusarea pe lucruri cu adevărat importante, dispersând atenția și capacitatea de concentrare a persoanei. [3]

„Școala” comunicării presupune un arsenal bogat de exerciții, metode, procedee, orientate spre dezvoltarea capacității de interacțiune cu persoanele dintr-un anumit mediu existențial în scopul realizării unor obiective specifice, în cazul nostru – ale persoanelor cu dizabilități: depășirea obstacolelor în calea liberei exprimări, manifestarea nestingerită a propriilor sentimente, opinii, intenții, aspirații, punerea la punct a unui schimb permanent de experiențe, informații, convingeri în vederea unui constant și eficient efort de autoperfecționare. Comunicarea în grup extins este o variantă superioară comunicării în grup restrâns. Ea necesită deprinderi elevate, care pot fi formate doar în procesul exersării. La „școala” comunicării tânărul cu dizabilități își însușește standardele relaționării cu alte persoane, modelele pozitive de comportament comunicațional, percepțiile pozitive ale anturajului său, demnitatea și stima față de propria persoană. Aceste achiziții prețioase se extind ulterior dinspre grupul comunicațional spre societate, în ansamblul ei, devenind instrumente eficiente de integrare/incluziune.

Pe lângă comunicare, există și alte forme de dezvoltare a activismului social printre studenții cu dizabilități (și nu numai!). Una dintre aceste forme, elaborate la confluența dintre sociologie și psihologie, este cunoscută în literatura de specialitate cu denumirea de „metodă a testelor sociale”. Potrivit definiției, testul social reprezintă „un conglomerat de acțiuni consecutive, legate de activitatea socială organizată expres în baza alegerii modelului comportamental adecvat activității respective, care nu este altceva decât o modalitate de poziționare a autocunoașterii și analizei propriilor posibilități în contextul funcțiilor sociale executate” (М.И. РОЖКОВ). [6]

Cercetătorii vorbesc despre metoda testelor sociale ca despre un instrument eficient de formare a poziției sociale active, de evoluție dinamică a rolurilor sociale, de autorealizare în cadrul relațiilor sociale care se schimbă în ritm rapid. Tehnologia testelor sociale necesită o pregătire prealabilă minuțioasă pentru ca, în final, să contribuie realmente la realizarea obiectivului primordial – adaptarea persoanei cu dizabilități la mediul existențial (М.И. Губанова).

Ce este, totuși, testul social? Acesta reprezintă un „mecanism psihopedagogic care îl pune pe studentul cu dizabilități în condiții sociale necunoscute de el, care îi revendică elaborarea unui model comportamental nou, acest fapt activizându-i capacitățile de adaptare la diferite niveluri – fizic, psihic, social, emoțional” (М.И. РОЖКОВ).

Implicarea studentului cu dizabilități în testul social îl determină să-și inventarieze propriile capacități de adaptare la condițiile noi, la noile roluri sociale, să-și elaboreze o poziție socială activă, să preia modele eficiente anume în situațiile propuse, să-și dezvolte simțul responsabilității față de evoluțiile din societate, să-și dorească schimbarea în bine și să meargă cu pași concreți spre ea, astfel devenind un coautor cu contribuție activă la opera colectivă de edificare a unei lumi mai bune.

Eficiența metodei de testare socială este cu atât mai sesizabilă, cu cât este mai accentuată componenta emotivă a acesteia. Studentul este invitat să „probeze” diferite roluri, comportamente, soluții pentru scenariile modelate de către pedagog, iar aceasta îi solicită la maximum sfera emotivă, ceea ce face experiența respectivă deosebit de eficientă și memorabilă. Testele sociale pot fi repetate ori de câte ori este nevoie, acest fapt asigurând condițiile necesare de învățare/însușire pentru toți cei implicați, în concordanță cu ritmul personal. [4]

Pedagogul elaborează testele sociale în așa mod, încât acestea să cuprindă o arie largă de relații, eventuale situații în care ar putea să se pomenească persoanele. În așa mod, se asigură caracterul de anticipare a evenimentelor sociale, ceea ce înseamnă că persoana va fi pregătită la „simulator” să facă față provocărilor vieții înainte ca evenimentele respective să se producă. Acest lucru îi oferă un plus de încredere în forțele proprii și în lumea reală din jur, care este una a legăturilor și relațiilor sociale.

Deși câmpul de manevră al pedagogului care aplică metoda testelor sociale este nelimitat, există, totuși, în opinia cercetătorilor, niște reguli de respectat:

- Conținutul testului trebuie să reflecte situații și fenomene caracteristice mediului existențial și sociocultural (comunitatea de reședință, colectivul universitar etc.) al studenților instruiți.

- Testul trebuie să aducă în prim-plan potențialul latent al studentului, existența căruia nici chiar el însuși nu o bănuiește, să-l activeze și să-l valorifice plenar.

- Testul social trebuie să reflecte nu doar eventualele situații noi care ar fi posibile în viața studentului, ci și situațiile deja cunoscute, acestea acționând asemeni unor repere, puncte de pornire în căutarea posibilelor soluții.

- Complexitatea testelor nu trebuie să depășească capacitățile firești ale studentului de a identifica soluțiile optime; pomenindu-se în imposibilitatea de a oferi soluții pentru problema dată, studentul și-ar putea pierde încrederea în forțele proprii, ceea ce l-ar determina să piardă interesul sau chiar să renunțe. Complexitatea testelor va crește gradual, studentul implicat având posibilitate să se adapteze la cerințele pedagogului, care vor fi cu fiecare zi tot mai complexe.

- Caracteristic pentru testul social propus studentului nu trebuie să presupună doar o singură soluție sau o modalitate concretă și unică de a depăși situația modelată. Studentul va dispune de un spectru larg de posibilități pentru a o alege pe cea optimă.

Concluzii: datele studiului au oferit dovezi că în cadrul unei instituții de învățământ de implicarea studenților cu dizabilități în activitățile sociale se ocupă un grup numeros de persoane – de la cadrele didactice responsabile de educație la nivel universitar, șefii de grupe

academice, profesorii tineri cu interes de cercetare și până la studenții-lideri ai diverselor formațiuni benevole din sistemul autonomiei studentești, precum și membrii unor asociații socialmente active, constituite pe criterii de interese comune. La elaborarea testelor sociale pot fi atrași și specialiști din afara cadrului universitar (sociologi, lideri de ONG-uri, psihopedagogi etc.). [5]

Integrarea studenților cu dizabilități în viața socială are loc la diverse niveluri relaționale: studenți cu dizabilități – studenți fără dizabilități; studenți cu dizabilități – personal administrativ, didactic, non-didactic; studenți cu dizabilități – echipă multidisciplinară; studenți cu și fără dizabilități din diferite instituții de învățământ din localitatea dată și din alte localități.

După ce au însușit cursurile de instruire teoretică și orele de simulări (teste sociale), studenților cu dizabilități li se oferă posibilitatea aplicării în practică, în condiții reale, a cunoștințelor și abilităților dobândite. Cele mai potrivite pentru ei domenii de activism social sunt: acțiunile de caritate; evenimentele socioculturale organizate la nivel de instituție de învățământ și la nivel de comunitate; centrele de resurse și cele comunitare pentru familii, copii și tineri; centrele de creație și de sport; organizarea festivităților, expozițiilor, competițiilor, concursurilor intra- și extrauniversitare; activitățile de voluntariat sub egida ONG-urilor de profil; colaborarea cu instituțiile de învățământ preuniversitar, speciale, de tip incluziv patronate de universitate etc.

Eforturile de formare a activismului social în mediul studenților cu dizabilități depășesc programul-cadru de activitate educațională, elaborat și implementat la nivelul instituției de învățământ. Demersul educațional care vizează această categorie de studenți are specificul și metodele sale de realizare, două dintre acestea – comunicarea și testarea socială – stau la temelia activității de integrare în comunitate a studenților cu dizabilități, care urmează a fi actualizată și perfecționată permanent, pe durata întregii vieți, în funcție de evoluțiile multiaspectuale din societate.

Consultarea cu persoanele cu dizabilități și cu organizațiile neguvernamentale reprezentative trebuie să se producă cu regularitate în respectul principiului Nimic despre noi, fără noi! Toate aspectele politicilor sociale referitoare la dizabilitate trebuie analizate împreună iar persoanele cu dizabilități trebuie implicate în planificarea, elaborarea, implementarea și monitorizarea serviciilor destinate lor.

Referințe bibliografice:

1. Bucun N. *Bazele managementului educațional*, Chișinău, 2004.
2. Crețu A. *Incluziunea socială și școlară a persoanelor cu handicap. Strategii metode de cercetare*, București: Ed. Printech, 2006.
3. Nirje B. *The Normalization Principle Implications and Comments. British Journal of mental Subnormality*, nr. 16, 1970.
4. Racu A. *Strategii tradiționale și moderne în psihopedagogia școlii incluzive*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016.
5. Racu A. *Psihopedagogia integrării. Manual-crestomație*. Chișinău: Universul, 2014.
6. Racu A., Popovici D.V., Bucinschi C. *Asistența socială a persoanelor cu dizabilități*. Chișinău: Ed. Pontos, 2007.
7. Racu A., Racu S. *Dicționar enciclopedic de psihopedagogie specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.
8. Шипицына Л.М. «Необучаемый» ребенок в семье и обществе: социализация детей с нарушением интеллекта. СПб.: Изд. Речь, 2005.